

Ravshanjon OMONOV,
O'zMU Jurnalistika fakulteti dekan o'rinbosari, s.f.f.d (PhD)
Tel: (93) 581 72 77

Siyosiy fanlar doktori, professor F.N.Jo'raqulov taqrizi asosida

PROSPECTS OF MODERNIZATION OF STATE AUTHORITY BODIES IN UZBEKISTAN

Annotation

In the article from the point of view of political thinking, the process of modernization of the state administration bodies of Uzbekistan since the beginning of the activity of the president Sh.Mirziyoyev as the head of state.

Key words: State power, modernization, reform, personality, treatment of the population, authorities, management, system approach.

ПЕРСПЕКТИВЫ МОДЕРНИЗАЦИИ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация

В статье с точки зрения политического мышления научно анализируется процесс модернизации органов государственного управления Узбекистана с начала деятельности президента Ш.М.Мирзиёева как главы государства.

Ключевые слова: Государственная власть, модернизация, реформы, личность, обращение население, органы власти, управление, системный подход.

O'ZBEKISTONDA DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINI MODERNIZATSIYALASH ISTIQBOLLARI

Annotatsiya

Maqolada O'zbekistonda davlat hokimiyati organlarini modernizatsiyalash jarayonining Prezident Sh.M.Mirziyoyev davlat rahbari sifatida o'z faoliyatini boshlagandan keyin tub burilish pallasiga kirganligi va sohada bir qator izchil islohotlar amalga oshirilganligi siyosiy yondashuv nuqtai nazaridan ilmiy tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Davlat hokimiyati, modernizatsiya, islohotlar, shaxs, aholi murojaatlari, hokimiyat organlari, boshqaruv, tizimli yondashuv.

Kirish. Jahonda texnogen sivilizatsiyalashuv jarayonlari ketayotgan bir vaqtda davlat hokimiyati organlarini modernizatsiya qilishda axborot kommunikatsiyalaridan foydalanishga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib borayotganini kuzatish mumkin. Sababi bugungi kunda axborot kommunikatsiyalarining rivojlanib borishi fuqarolik jamiyatining ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy jihatdan taraqqiy etishida ulkan hissa qo'shmoqda. Axborot maydonidagi texnogen sivilizatsiyalashuv jarayonlarining faollashuvi zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini tez sur'atlarda rivojlantirish va barcha sohalarga joriy etish dolzarb hisoblanadi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini davlat hokimiyati organlari faoliyatiga oid ijtimoiy-siyosiy va falsafiy muammolarini o'rganishga qaratilgan ilmiy izlanishlar jahonning yetakchi ilmiy markazlari va oliy ta'lim muassasalari tomonidan samarali tadqiqotlar olib borilmoqda. Ushbu tadqiqotlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qudratli kuchga aylanib, bugungi kunda ular bir vaqtning o'zida ham axborot maydoni, ham ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy minbar, shu bilan birga, insonga madaniy, badiiy-estetik oziq beradigan va hordiq chiqaradigan makon vazifasini bajarayotgan shaxs informasion madaniyatini shakllantirish va kamol toptirish muhim vazifalar ekanligi tadqiq etilmada. Bu ijtimoiy, iqtisodiy vazifani amalga oshirish, birinchi navbatda, hozirgi zamon kishisidan yuqori darajadagi gumanitar, ilmiy-texnikaviy bilimni, vatan manfaatlariga sodiqlik saviyasini, qobiliyatni, dunyoqarashni va ijodkorlikni talab qiladi. Mazkur jarayonlarda axborot tizimi sohasida ustuvorlikka erishish barqaror taraqqiyotni ta'minlashning asosiy shakllaridan biri ekanligi dolzarb ahamiyatga ega.

Mamlakatimizda davlat hokimiyati organlarini modernizatsiyalashda axborot kommunikatsiyalari roli jadal sur'atlar bilan oshib bormoqda. Ayniqsa, axborot kommunikatsiyalariga asoslangan davlat boshqaruvi fuqarolik jamiyati rivojlanishining muhim omili ekanligi tobora oydinlashib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev qayd etganidek: "Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, Internet tizimini keng rivojlantirmasdan turib, mamlakatimizni modernizatsiya qilish va yangilash, barqaror taraqqiyotga erishish haqida so'z yuritish mumkin emas". Axborot-kommunikatsiya tizimlarining keng qo'llanishi, davlat boshqaruvining elektron shaklda tashkil etilayotgani bu yaxshi albatta, o'z navbatida esa axborotning texnik nuqtai nazardan xavfsizligini ta'minlash bilan bog'liq qo'shimcha chora-tadbirlar ko'rishni hayotning o'zi taqozo etmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'zbekistonda davlat hokimiyati organlarini modernizatsiyalash jarayonining yangi bosqichi Sh.M.Mirziyoyevning 2016 yilning sentyabr oyida davlat rahbari – Prezident vazifasini bajara boshlagan davrdan boshlandi. Modernizatsiyalashning asosiy shiori - "Xalq davlat idoralariga emas, davlat idoralari xalqimizga xizmat qilishi kerak" g'oyasi e'lon qilindi. 2017 yil esa "Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yili" deb e'lon qilindi. Lekin, mamlakatda davlat hokimiyati organlarining boshqaruvining ahvoli qandayligi, fuqarolarning bu haqdagi qanday fikrda ekanligini aniqlash lozim edi. Xalqning fikrini o'rganmasdan boshlangan islohotlar hech bir davrda adolat tamoyillariga muvofiq kelmasligiga doir achchiq tajribalar hali mamlakat tarixida bo'lmagan tadbirlarni amalga oshirishni taqozo etdi.

2016 yilning 28 dekabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni e'lon qilindi. Unga muvofiq O'zbekiston Respublikasi Prezidenti devoni ishlar boshqarmasining Fuqarolar qabulxonasi negizida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Xalq qabulxonasi hamda Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahrida, shuningdek har bir tuman va shaharda (tumanga bo'ysunuvchi shaharlardan tashqari), O'zbekiston Respublikasi Prezidentining virtual qabulxonasi tuzildi. [1]

Farmonga muvofiq ravishda Xalq qabulxonalari va Virtual qabulxonaning asosiy vazifalari sifatida quyidagilar belgilandi:

- aholi bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqotni tashkil etish, jismoniy va yuridik shaxslarning huquq va erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini to'laonli himoya qilishga qaratilgan, jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlashning sifat jihatidan yangi va samarali tizimi faoliyatini ta'minlash;

- fuqarolarning O'zbekiston Respublikasi Prezidentiga, Oliy Majlisga, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti devoniga, Hukumatga, davlat boshqaruvi organlariga, sud, huquqni muhofaza qiluvchi va nazorat organlariga, mahalliy davlat hokimiyati organlariga, boshqa davlat tashkilotlariga (bundan buyon – davlat organlari) va xo'jalik boshqaruvi organlariga murojaat qilishga oid konstitutsiyaviy huquqlarining so'zsiz amalga oshirilishi uchun sharoitlar yaratish;

- xalq qabulxonalariga va Virtual qabulxonaga kelib tushgan hamda tegishliligi bo'yicha davlat organlari va xo'jalik boshqaruvi organlariga yuborilgan murojaatlar ko'rib chiqilishi ustidan tizimli monitoring va nazoratni amalga oshirish;

- jismoniy shaxslarning va yuridik shaxslar vakillarining qabullarini davlat organlari va xo'jalik boshqaruvi organlarining mansabdor shaxslari ishtirokida, shu jumladan videokonferensaloqa orqali o'tkazish [2].

Prezident Sh.M.Mirziyoyev O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasida davlat hokimiyati boshqaruv organlari bilan xalq o'rtasida o'zaro aloqalarni uzilib qolganligi, boshqaruv tizimini xalq manfaatlari va uning muammolarini hal etishdan uzoqlashib ketganligini ochiq-oydin ochib tashladi. Bu haqda u quyidagi dalillarni keltirdi: "Biz keyingi paytda odamlar bilan muloqot qilishni unutilib qo'ydik. Ularning ichiga kirib, ochiq va samimiy gaplashish, dardini eshitish bizning faoliyatimizda, afsuski, oxirgi o'ringa tushib qoldi. Hozirgi vaqtda odamlar davlat idoralaridan nimani istayapti? Bu haqda gapirganda, e'tiboringizni muhim bir masalaga qaratmoqchiman... Ochiq aytishim kerak, bu murojaatlar tahlilidan ko'p narsa ayon bo'ldi. Ta'bir joiz bo'lsa, ular hayotimizda mavjud bo'lgan o'tkir muammolarga ko'zimizni ochib berdi. Mana, odamlar nimalar haqida murojaat qilmoqda. Avvalo, ular turli sohalaridagi byurokratik to'siqlarni olib tashlash, qonunga zid bo'lgan ko'plab idoraviy yo'riqnomalarni bekor qilish, stavkasi optimal bo'lgan bank kreditlari ajratish, tadbirkorlik bo'yicha noqonuniy tekshirishlarga barham berish haqida, huquq-tartibot idoralarining faoliyati haqida murojaat qilmoqda. Shu bilan birga, aholimizdan uy-joy qurilishi, kommunal, transport va savdo xizmati, energiya ta'minotini, yo'llarning holatini yaxshilash bo'yicha ham ko'plab murojaatlar kelib tushmoqda. Ko'rib turibsizki, aziz do'stlar, bu talablarning barchasi qonuniy va adolatli. Bu borada ortiqcha izohning hojati yo'q, deb o'ylayman. Lekin shu o'rinda bir savol tug'iladi: mana shu murojaatlarda ko'tarilgan hayotiy muammolarni joylardagi hokimlik va idoralar, tegishli mutasaddilar o'z vaqtida hal etishi zarur emasmi? [3]

Tadqiqot metodologiyasi. Endi, ijozatingiz bilan, bu boradagi eng dolzarb va ustuvor vazifalarga atroflicha to'xtalib o'tsam. Avvalo, "Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yili"ning asosiy maqsad va vazifalaridan kelib chiqqan holda, davlat organlarining fuqarolar bilan o'zaro munosabatlari yuzasidan yondashuvni tubdan qayta ko'rib chiqish zarur. Bu borada aholi bilan doimiy muloqot qilish, ularni qiynayotgan muammolarni hal etishning yangi mexanizmlari va samarali usullarini joriy etishimiz darkor. Biz aholi eng ko'p murojaat qiladigan davlat idoralari faoliyatida odamlar bilan ishlash bo'yicha sifat jihatidan mutlaqo yangi tizimga o'tish haqida o'ylayapmiz"[4].

Ko'rinib turibdiki, ma'ruzada davlat hokimiyati organlari tizimida jiddiy va keskin o'zgarishlarni amalga oshirish maqsadi qo'yildi. Bu sohada g'arb davlatlari bosib o'tgan yo'l - chuqur va boshqaruv tizimini o'ziga qamrab oladigan modernizatsiya jarayoni amalga oshirish g'oyasi ilgari surildi. Qisqa davr ichida – 10 oyda, ya'ni 2017 yilning 21 iyulida Xalq qabulxonalariga bir millionta murojaat kelib tushdi. Hattoki, bu ko'lamdagi xalq muammolariga doir axborotlar olib, ularni tahlil etadigan institutlar g'arb davlatlari tarixida ham uchramaydi. Shu bilan birga, murojatlarda ularning bittasi ham davlat organlari e'tiboridan chetda qolmaydigan mexanizm o'z samarasini yeo'rsatdi. 10 ichida kelib tushgan murojaatlarning 97504 tasi uy-joy, 56567 tasi ishga joylashish, 33813 tasi sudlarda fuqarolik ishlari ko'rilishi, 28864 tasi oilaga moddiy yordam, 27956 tasi aliment undirish to'g'risidagi ijro hujjatlari bo'yicha, 17582 tasi bolalar nafaqasi, 16567 tasi mehnat va bandlik masalalari, 15743 tasi sudlarda jinoyat ishlari ko'rilishi bo'yicha, 15728 tasi fuqarolik pasporti masalasida, 14491 tasi konvertatsiya masalasi (tadbirkorlardan tashqari) kabi muammolar to'g'risida edi [5].

Murojaatlarning sohalar bo'yicha taqsimlanishidan ko'rinib turibdiki, davlat hokimiyati boshqaruvining barcha yo'nalishlari bo'yicha faoliyati inson huquq va erkinliklarini ta'minlash, fuqarolar manfaatlari asosida ishlash prinsiplaridan chetga chiqib ketganligi ochiq-oydin ko'rinib qoldi. Ayniqsa, aholining uy-joy va ishga joylashish bo'yicha muammolari haddan ortiq ko'payib ketganligi ma'lum bo'ldi. Muhimi, davlatning oliy organlari tarmoq va quyi davlat hokimiyati organlarining samarasi kam boshqaruv xizmati ko'rsatayotganligi to'g'risida to'liq axborotlar olishga erishdi. Tahlillar davlat hokimiyati organlariga davlat byudjetidan ajratilgan mablag'larning samoaasi kamligi, ularning aholiga davlat xizmati ko'rsatish qobiliyatini pasayib ketganligi yaqqol ko'ga tashlandi. Ana shu shu holat davlat hokimiyati organlari tizimini kechiktirmasdan modernizatsiyalash jarayonini boshlashni taqozo eta boshladi.[6]

Davlat rahbari va hukumat davlat hokimiyati organlari tizimini modernizatsiyalashni kompleks ravishda amalga oshirish yo'lini tutdi. Bu sohada 2016 yil sentyabrdan boshlab quyidagi modernizatsiyalashning yo'nalishlari amalga oshirildi:

1) O'zbekiston Respublikasi Preziyentining "Erkin iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi farmoniga muvofiq O'zbekistondagi uchta erkin iqtisodiy zonalarining (Navoiy, Angren va Jizzax) barchasi uchun yagona huquqiy shart-sharoitlar yaratildi. Soliq, boj va boshqa imtiyozlarni baravarlashtirish xorijiy kompaniyalar uchun qulay shart-sharoitlar yaratdi. Mazkur iqtisodiy zonalarda faoliyat yuritadigan kompaniyalar soliqlar va bojxona to'lovlaridan ozod etildi.

2) Davlat tadbirkorlikni rivojlanishi, xususiy mulkni himoya qilish, biznes muhitini yaxshilash uchun qo'shimcha chora-tadbirlar ko'rishni belgiladi. Xususan, 2017 yilning 1 yanvaridan boshlab xo'jalik sub'yektlarining faoliyatini tekshirishning barcha turlari bekor qilindi. Biznes huquqlari va manfaatlariga doir qonunlar ijrosi ustidan parlament nazoratini mustahkamlash uchun Biznes-ombudsman instituti tuzildi. Joylarda xalq bilan bevosita muloqotning samaradorligini ta'minlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 1 fevralda "Tadbirkorlik sub'yektlariga davlat xizmatlarini ko'rsatish mexanizmlarini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori qabul qilindi. Rivojlangan mamlakatlarga xos bo'lgan O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi (2017 y. 4 yanvar) qonuni qabul qilindi, "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi va "Jamoatchilik nazorati to'g'risida"gi qonun loyihalari ishlab chiqildi;

3) 5 yilga mo'ljallangan xususiylashtirish dasturi qabul qilinib, unga muvofiq 1200 dan ortiq kompaniyalar aktivlarini xorijiy investisiyalar egalariга taklif etilmoqda. Yana qo'shimcha ravishda xorijiy investisiya egalariга neftgaz, neftximiya, to'qimachilik, oziq-ovqat, farmasevtika va qurilish materiallari sohalarini bo'yicha 41mlrd. so'mni tashkil etadigan 900 ta yangi investisiyaviy loyihalar taklif etilmoqda;

4) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 2 sentyabrda "Valyuta siyosatini liberallashtirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni imzolandi. Mazkur farmon mamlakatdagi biznes sohasini rivojlantirish va xalqaro iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishning yangi bosqichini boshlab berdi [7].

Iqtisodiyot va investitsiyalarni rivojlantirish huquqiy asoslarini qabul qilinishi natijasida davlat boshqaruvi bozor iqtisodiyoti qonuniyatlariga moslasha boshladi. Bu sohada ko'proq korxonalar va kompaniyalarning o'zini o'zi mustaqil va bozor iqtisodiyoti talablari asosida boshqaruv olib borishiga imkon yaratildi. Bu o'zgarishlar mamlakatda nafaqat iqtisodiy rivojlanishni boshlanishini, balki davlat boshqaruvi sohasida ham modernizatsiyalash jarayonini boshlanganligini anglatar edi.

Tahlil va natijalar. Innovasion axborot texnologiyalari asosida davlat boshqaruv organlari faoliyatini takomillashtirish istiqbollari sifatida dolzarb vazifa bo'lib qoladi. Fikrimizcha, raqamli rivojlanishning strategik maqsadlari va ustuvor yo'nalishlari quyidagilardan iborat bo'lishi kerak deb hisoblaymiz:[8]

mamlakat miqyosida sifatli va talab yuqori bo'lgan elektron davlat xizmatlarini yanada kengaytirish, bosqichma-bosqich barcha davlat xizmatlarini raqamli shaklga o'tkazish;

elektron hukumat axborot tizimlarini ishlab chiqishda yagona texnologik yondashuvni ta'minlash, shu jumladan, ochiq kodli dasturiy ta'minotdan foydalangan holda davlat organlarining idoraviy tizimlarini ishlab chiqish xarajatlarini qisqartirish;

iste'molchilar talabidan kelib chiqqan holda ochiq davlat ma'lumotlarini ishlab chiqish, shakllantirish va ulardan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish, shuningdek, "ochiq ma'lumotlar"ga asoslangan davlat mobil ilovalari va dasturlari ulushini oshirish;

davlat ma'lumotlarini boshqarishning yagona tizimini shakllantirish orqali davlat boshqaruvida ma'lumotlarni to'plash va raqamlashtirish uchun kerak bo'lgan barcha resurslarni yaratish orqali asoslangan qarorlarni qabul qilishni avtomatik ravishda shakllantirish;

Xulosa va takliflar. Bizningcha, yuqorida belgilangan vazifalarni amalga oshirish orqali davlat hokimiyati organlari faoliyatini modernizatsiyalashda quyidagi natijalarga erishish mumkin:

yuqori tezlikdagi Internet orqali jahon axborot va mobil aloqa tarmoqlaridan sifatli, xavfsiz, arzon va oqilona foydalanish;

aloqa va telekommunikatsiyalarning ochiq va raqobatbardosh bozorini ta'minlash;

shaharlar va qishloqlar o'rtasidagi raqamli tafovutni kamaytirish;

elektron hukumatni rivojlantirish xalqaro reytingida eng rivojlangan mamlakatlar qatoriga kirish;

elektron davlat xizmatlari ulushini oshirish;

elektron davlat xizmatlariga ishonchni mustahkamlash, aholining davlat organlari bilan xavfsiz va oson o'zaro hamkorlik qilishini ta'minlash;

davlat, biznes va aholining ehtiyojlariga qarab, hisoblash quvvatini samarali taqsimlash va undan foydalanish;

respublika bo'ylab kommunal sohada elektron hisoblagichlar ulushini oshirish;

an'anaviy qog'oz yoki elektron hujjatga nisbatan elektron yozuvning ustunligini ta'minlash;

aholining raqamli iqtisodiyot va "elektron hukumat" vositalaridan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: "O'zbekiston", 2016.
2. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.
3. Mirziyoyev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: "O'zbekiston", 2017.
4. Мирзаахмедов К.М. Ўзбекистонда давлат бошқаруви жараёнларини демократлаштириш эволюцияси. Монография. – Toshkent: "Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти" нашриёти, 2019.
5. Ғойибназаров Ш. Давлат ҳокимияти ва бошқарувини демократлаштириш йўли. – T.: "Ўзбекистон", 2011.
6. Салиева М. Давлат ва жамият бошқарувининг Ўзбекистон тажрибаси. // Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари. №3 (87) / 2019.
7. Чернов А.Г. Инновации как фактор стратегического развития экономики региона // Научные труды Международной научно-практической конференции ученых МАДИ. Москва; Луганск, 2006.
8. Шерматов Ш.Х. Ўзбекистон Республикасида "Электрон ҳуқумат"нинг давлат бошқарув тизимини ислох қилишдаги ўрни. // Жамият ва бошқарув. №1, 2018.